

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

5 aprilie 2016 *

„Trimitere preliminară — Contracte de achiziții publice de servicii — Directiva 89/665/CEE — Articolul 1 alineatele (1) și (3) — Proceduri care vizează căile de atac — Acțiune în anulare împotriva deciziei de atribuire a unui contract de achiziții publice introdusă de un ofertant a cărui ofertă nu a fost selectată — Acțiune incidentă a adjudecatarului — Regulă jurisprudențială națională care impune examinarea prealabilă a acțiunii incidente și, dacă aceasta este fondată, declararea inadmisibilității acțiunii principale fără o examinare pe fond — Compatibilitate cu dreptul Uniunii — Articolul 267 TFUE — Principiul supremației dreptului Uniunii — Principiu de drept enunțat prin decizie a plenului instanței administrative supreme a unui stat membru — Reglementare națională care prevede caracterul obligatoriu al acestei decizii pentru secțiile acestei instanțe — Obligația secției sesizate cu o întrebare care intră sub incidența dreptului Uniunii, în caz de dezacord cu decizia plenului, de a trimite acestuia respectiva întrebare — Posibilitatea sau obligația secției de a sesiza cu titlu preliminar Curtea”

În cauza C-689/13,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Consiglio di giustizia amministrativa per la Regione siciliana (Consiliul de Justiție Administrativă pentru Regiunea Sicilia, Italia), prin decizia din 26 septembrie 2013, primită de Curte la 24 decembrie 2013, în procedura

Pulgienica Facility Esco SpA (PFE)

împotriva

Airgest SpA,

cu participarea:

Gestione Servizi Ambientali Srl (GSA),

Zenith Services Group Srl (ZS),

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul K. Lenaerts, președinte, doamna R. Silva de Lapuerta și domnii M. Ilešič, T. von Danwitz, J. L. da Cruz Vilaça, D. Šváby și F. Biltgen, președinți de cameră, domnii A. Rosas, E. Juhász (raportor), A. Borg Barthet, J. Malenovský, J.-C. Bonichot, C. Vajda și S. Rodin și doamna K. Jürimäe, judecători

avocat general: domnul M. Wathelet,

grefier: domnul I. Illéssy, ulterior doamna V. Giacobbo-Peyronnel, administratori,

* Limba de procedură: italiana.

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 11 martie 2015,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Puligienica Facility Esco SpA (PFE), de U. Ilardo, avocat;
- pentru Gestione Servizi Ambientali Srl (GSA) și pentru Zenith Services Group Srl (ZS), de D. Gentile și de D. Galli, avocați;
- pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de S. Varone, avvocato dello Stato;
- pentru Comisia Europeană, de D. Recchia și de A. Tokár, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 23 aprilie 2015,

având în vedere ordonanța de redeschidere a procedurii orale din 16 iulie 2015 și în urma ședinței din 15 septembrie 2015,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de S. Varone, avvocato dello Stato;
- pentru guvernul olandez, de M. Bulterman și de J. Langer, în calitate de agenți;
- pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, în calitate de agent;
- pentru Comisia Europeană, de D. Recchia și de A. Tokár, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor complementare ale avocatului general în ședința din 15 octombrie 2015,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 1 alineatul (3) din Directiva 89/665/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1989 privind coordonarea actelor cu putere de lege și a actelor administrative privind aplicarea procedurilor care vizează căile de atac față de atribuirea contractelor de achiziții publice de produse și a contractelor publice de lucrări (JO L 395, p. 33, Ediție specială, 06/vol. 1, p. 237), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2007/66/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 decembrie 2007 (JO L 335, p. 31, denumită în continuare „Directiva 89/665”), a articolului 267 TFUE, precum și a principiilor supremației și efectivității dreptului Uniunii.
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Puligienica Facility Esco SpA (PFE) (denumită în continuare „PFE”), pe de o parte, și Airgest SpA (denumită în continuare „Airgest”), pe de altă parte, în legătură cu legalitatea atribuirii de către această din urmă societate a unui contract de achiziții publice de servicii către Gestione Servizi Ambientali Srl (GSA) (denumită în continuare „GSA”) și către Zenith Services Group Srl (ZS).

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Articolul 1 din Directiva 89/665, intitulat „Domeniul de aplicare și disponibilitatea căilor de atac”, prevede:

„(1) Prezenta directivă se aplică în cazul contractelor menționate în Directiva 2004/18/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 31 martie 2004 privind coordonarea procedurilor de atribuire a contractelor de achiziții publice de lucrări, de bunuri și de servicii [(JO L 134, p. 114, Ediție specială, 06/vol. 8, p. 116)], cu excepția cazului în care aceste contracte sunt excluse în conformitate cu articolele 10-18 din respectiva directivă.

Contractele, în înțelesul prezentei directive, includ contractele de achiziții publice, acordurile-cadru, concesiunile de lucrări publice și sistemele dinamice de achiziție.

Statele membre adoptă măsurile necesare pentru a garanta că, în ceea ce privește contractele circumscrise domeniului de aplicare al Directivei [2004/18], deciziile luate de autoritățile contractante pot fi supuse unor căi de atac efective și, în special, cât se poate de rapide, în conformitate cu condițiile stabilite la articolele 2-2f din prezenta directivă, în temeiul nerespectării, prin aceste decizii, a legislației comunitare în domeniul achizițiilor publice sau a normelor de drept intern de transpunere a acesteia.

[...]

(3) Statele membre asigură accesul la căile de atac, în temeiul unor norme detaliate pe care statele membre pot să le stabilească în acest sens, cel puțin oricărei persoane care are sau care a avut vreun interes în obținerea unui anumit contract și care a fost prejudiciată sau riscă să fie prejudiciată printr-o presupusă încălcare.

[...]”

- 4 Potrivit articolului 2 alineatul (1) din această directivă:

„Statele membre garantează că măsurile luate în privința căilor de atac menționate la articolul 1 prevăd competențe care să permită:

[...]

(b) fie anularea, fie asigurarea anulării deciziilor luate în mod ilegal [...]

[...]”

Dreptul italian

- 5 Consiglio di giustizia amministrativa per la Regione siciliana (Consiliul de Justiție Administrativă pentru Regiunea Sicilia) a fost instituit prin Decretul legislativ nr. 654 privind normele de exercitare, în Regiunea Sicilia, a funcțiilor Consiliului de Stat (decreto legislativo n. 654 – Norme per l'esercizio nella Regione siciliana delle funzioni spettanti al Consiglio di Stato) din 6 mai 1948 (GURI nr. 135 din 12 iunie 1948). El exercită, în această regiune, aceleași funcții consultative și jurisdicționale precum Consiglio di Stato (Consiliul de Stat).

6 Decretul legislativ nr. 104 referitor la punerea în aplicare a articolului 44 din Legea nr. 69 din 18 iunie 2009 privind delegarea guvernului pentru reorganizarea procesului administrativ (decreto legislativo n. 104 – Attuazione dell'articolo 44 della legge 18 giugno 2009, n. 69, recante delega al governo per il riordino del processo amministrativo) din 2 iulie 2010 (supliment ordinar la GURI nr. 156 din 7 iulie 2010) are ca obiect adoptarea Codului de procedură administrativă.

7 Articolul 6 din acest cod prevede:

„1 Consiglio di Stato [(Consiliul de Stat)] este organul jurisdicțional administrativ care se pronunță în ultimă instanță.

[...]

6. Căile de atac împotriva deciziilor Tribunale amministrativo regionale della Sicilia [(Tribunalul Administrativ Regional din Sicilia)] se introduc la Consiglio di giustizia amministrativa per la Regione siciliana [(Consiliul de Justiție Administrativă pentru Regiunea Sicilia)], cu respectarea dispozițiilor statutului special și a dispozițiilor de aplicare corespunzătoare.”

8 Articolul 42 din codul menționat prevede la alineatul 1:

„Pârâții și intervenienții pot depune cereri al căror interes este legat de cererea formulată cu titlu principal, prin intermediul unei căi de atac incidente.”

9 Articolul 99 din același cod are următorul cuprins:

„1 În cazul în care secția căreia i-a fost atribuită calea de atac constată că motivul de drept supus examinării sale a dat naștere sau poate da naștere unor divergențe de jurisprudență, aceasta poate, printr-o ordonanță pronunțată la cererea părților sau din oficiu, să trimită cauza Plenului. Plenul, în cazul în care consideră adecvat, poate trimite actele secției.

2. Înaintea pronunțării unei decizii, președintele Consiglio di Stato (Consiliul de Stat), la cererea părților sau din oficiu, poate trimite Plenului orice cale de atac pentru a se pronunța cu privire la problemele de principiu de cea mai mare importanță sau pentru a pune capăt divergențelor de jurisprudență.

3. În cazul în care secția căreia i-a fost atribuită calea de atac consideră că nu este de acord cu un principiu de drept enunțat de Plen, trimite cauza acestuia din urmă spre soluționare, prin ordonanță motivată.

4. Plenul soluționează litigiul în întregime, cu excepția cazului în care decide să enunțe principiul de drept și să trimită în rest litigiul secției care l-a trimis.

5. În cazul în care consideră problema deosebit de importantă, Plenul poate enunța în orice caz principiul de drept în interesul legii, chiar și atunci când declară inadmisibilitatea căii de atac sau constată existența unui fine de neprimire sau pronunță stingerea procedurii. În acest caz, decizia Plenului nu produce efecte asupra deciziei atacate.”

10 Potrivit articolului 100 din Codul de procedură administrativă:

„Deciziile tribunalelor administrative regionale pot fi atacate în fața Consiglio di Stato [(Consiliul de Stat)], sub rezerva competenței Consiglio di giustizia amministrativa per la Regione siciliana [(Consiliul de Justiție Administrativă pentru Regiunea Sicilia)] în materia căilor de atac împotriva deciziilor Tribunale amministrativo regionale per la Sicilia [(Tribunalul Administrativ Regional pentru Sicilia)].”

- 11 Decretul legislativ nr. 373 privind modalitățile de aplicare a statutului special al regiunii Sicilia în ceea ce privește exercitarea în regiune a funcțiilor care revin Consiglio di Stato (decreto legislativo n. 373 – Norme di attuazione dello Statuto speciale della Regione siciliana concernenti l'esercizio nella regione delle funzioni spettanti al Consiglio di Stato) din 24 decembrie 2003 (GURI nr. 10 din 14 ianuarie 2004, p. 4) prevede, la articolul 1 alineatul 2, că secțiile Consiglio di giustizia amministrativa per la Regione siciliana (Consiliul de Justiție Administrativă pentru Regiunea Sicilia) funcționează ca secții detașate ale Consiglio di Stato (Consiliul de Stat) și, la articolul 4 alineatul 3, că, în materie jurisdicțională, Consiglio di giustizia amministrativa per la Regione siciliana (Consiliul de Justiție Administrativă pentru Regiunea Sicilia) judecă, în calitate de instanță de apel, căile de atac formulate împotriva deciziilor pronunțate de Tribunale amministrativo regionale per la Sicilia (Tribunalul Administrativ Regional pentru Sicilia).

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 12 Prin avizul publicat la 18 ianuarie 2012, Airgest, societatea responsabilă cu administrarea aeroportului civil din Trapani Birgi (Italia), a lansat o procedură de licitație deschisă având ca obiect atribuirea serviciului de curățenie și de întreținere a spațiilor verzi ale acestui aeroport pentru o perioadă de trei ani. Valoarea acestui contract, fără taxa pe valoarea adăugată, era de 1 995 496,35 euro, iar criteriul de atribuire prevăzut era cel al ofertei celei mai avantajoase din punct de vedere economic. Contractul a fost atribuit, printr-o decizie de atribuire definitivă din 22 mai 2012, asocierii temporare de întreprinderi constituite între GSA și Zenith Services Group Srl (ZS).
- 13 PFE, care a participat la procedură și s-a clasat a doua, a formulat o acțiune în fața Tribunale amministrativo regionale per la Sicilia (Tribunalul Administrativ Regional pentru Sicilia), solicitând în special anularea deciziei de atribuire a contractului și, pe cale de consecință, atribuirea acestui contract în favoarea sa și încheierea contractului aferent. Ceilalți ofertanți nu au atacat decizia de atribuire menționată.
- 14 GSA, liderul asocierii temporare de întreprinderi căreia i-a fost atribuit contractul, s-a constituit parte la litigiu și a introdus o acțiune incidentă întemeiată pe lipsa interesului PFE, reclamanta principală, de a-și continua acțiunea din cauza faptului că aceasta nu ar îndeplini condițiile de admitere la cererea de ofertă și, în consecință, ar fi trebuit să fie exclusă de la procedura de atribuire a contractului. Tribunale amministrativo regionale per la Sicilia (Tribunalul Administrativ Regional pentru Sicilia) a examinat argumentele celor două părți și a admis cele două acțiuni. În urma acestei decizii, Airgest, în calitatea sa de autoritate contractantă, a exclus cele două reclamante, precum și pe toți ceilalți ofertanți incluși inițial în clasament, din cauza faptului că ofertele acestora erau inadecvate documentelor contractului. Acești ceilalți ofertanți nu introduseseră o acțiune împotriva deciziei de atribuire a contractului. A fost deschisă o nouă procedură, negociată, de atribuire a contractului în cauză.
- 15 PFE a declarat apel împotriva hotărârii Tribunale amministrativo regionale per la Sicilia (Tribunalul Administrativ Regional pentru Sicilia) în fața Consiglio di giustizia amministrativa per la Regione siciliana (Consiliul de Justiție Administrativă pentru Regiunea Sicilia). La rândul său, GSA a declarat în fața acestei instanțe un apel incident, pentru motivul, în special, că Tribunale amministrativo regionale per la Sicilia (Tribunalul Administrativ Regional pentru Sicilia), examinând motivele acțiunii principale, nu respectase principiile privind ordinea de examinare a acțiunilor, stabilite prin hotărârea nr. 4 din 7 aprilie 2011 pronunțată de Plenul Consiglio di Stato (Consiliul de Stat). Potrivit acestei hotărâri, în cazul unei acțiuni incidente prin care se contestă admisibilitatea acțiunii principale, acțiunea incidentă trebuie examinată cu prioritate, înaintea acțiunii principale. În ordinea juridică națională, o astfel de acțiune incidentă este calificată drept „exclusivă” sau „paralizantă”, pentru motivul că, în cazul constatării temeiniciei acestei acțiuni, instanța sesizată trebuie să declare inadmisibilă acțiunea principală fără a examina fondul.

- 16 Instanța de trimitere observă că Curtea, în Hotărârea Fastweb (C-100/12, EU:C:2013:448), pronunțată ulterior hotărârii menționate a Plenului Consiglio di Stato (Consiliul de Stat), a statuat că articolul 1 alineatul (3) din Directiva 89/665 trebuie interpretat în sensul că se opune principiilor, stabilite prin această din urmă hotărâre, expuse la punctul anterior. Cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Fastweb (C-100/12, EU:C:2013:448) privea doi ofertanți care fuseseră selecționați de autoritatea contractantă și care fuseseră invitați să depună oferte. În urma acțiunii introduse de ofertantul a cărui ofertă nu fusese selectată, adjudecatarul a formulat la rândul său o acțiune incidentă, arătând că oferta care nu a fost selectată ar fi trebuit să fie exclusă pentru motivul că nu îndeplinea una dintre condițiile minimale prevăzute de caietul de sarcini.
- 17 Instanța de trimitere se întreabă, în primul rând, dacă interpretarea dată de Curte în Hotărârea Fastweb (C-100/12, EU:C:2013:448) este valabilă și în prezenta cauză, din moment ce, în cauza în care a fost pronunțată această hotărâre, întreprinderile care depuseseră oferte erau în număr de două și amândouă aveau interese opuse în cadrul acțiunii principale în anulare introduse de întreprinderea a cărei ofertă nu fusese selectată și în cadrul acțiunii incidente introduse de adjudecatar, în timp ce, în cauza principală, numărul de întreprinderi care au depus oferte este mai mare de două, chiar dacă numai două dintre ele au formulat o cale de atac.
- 18 În al doilea rând, instanța de trimitere subliniază că, în conformitate cu articolul 1 alineatul 2 din Decretul legislativ nr. 373 din 24 decembrie 2003 privind modalitățile de aplicare a statutului special al regiunii Sicilia în ceea ce privește exercitarea în regiune a funcțiilor care revin Consiglio di Stato, ea constituie o secție a Consiglio di Stato (Consiliul de Stat) și că este, ca atare, o instanță ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern, în sensul articolului 267 al treilea paragraf TFUE. Or, în temeiul normei procedurale de la articolul 99 alineatul 3 din Codul de procedură administrativă, aceasta ar fi obligată să aplice principiile de drept enunțate de Plenul Consiglio di Stato (Consiliul de Stat), chiar și cu privire la chestiunile legate de interpretarea și de aplicarea dreptului Uniunii, sub rezerva facultății secției, în cazul în care ar dori să se îndepărteze de principiile menționate, de a trimite chestiunea în cauză plenului pentru a solicita un reviriment al jurisprudenței acestuia.
- 19 Instanța de trimitere evidențiază, în această privință, contrarietatea dintre hotărârea nr. 4 a Plenului Consiglio di Stato (Consiliul de Stat) din 7 aprilie 2011 și Hotărârea Fastweb (C-100/12, EU:C:2013:448), pentru a afirma că, în ipoteza în care obligația procedurală descrisă la punctul anterior s-ar aplica și chestiunilor de drept al Uniunii, aceasta ar fi incompatibilă cu principiul de competență exclusivă a Curții în materie de interpretare a dreptului Uniunii și cu obligația tuturor instanțelor de ultim grad de jurisdicție ale statelor membre de a se adresa cu titlu preliminar Curții atunci când sunt invocate chestiuni de interpretare a acestui drept.
- 20 Având în vedere aceste considerații, Consiglio di giustizia amministrativa per la Regione siciliana (Consiliul de Justiție Administrativă pentru Regiunea Sicilia) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) Principiile stabilite de Curtea de Justiție a Uniunii Europene prin Hotărârea Fastweb [(C-100/12, EU:C:2013:448)], referitor la ipoteza specifică ce făcea obiectul respectivei trimiteri preliminare, în care numai două întreprinderi au participat la o procedură de atribuire a unui contract de achiziții publice, sunt aplicabile de asemenea, având în vedere caracterul similar, în ceea ce privește conținutul, cu prezentul litigiu, inclusiv cauzei supuse examinării prezentului Consiglio, în care întreprinderile participante la procedura de cerere de ofertă, deși au fost admise mai mult de două întreprinderi, au fost excluse toate de autoritatea contractantă, fără ca alte întreprinderi decât cele care sunt parte la prezenta procedură să fi atacat excluderea menționată, astfel încât litigiul cu care este sesizat prezentul Consiglio privește de fapt numai două întreprinderi?
- 2) În ceea ce privește numai aspectele susceptibile să fie soluționate prin aplicarea dreptului Uniunii, este contrar interpretării acestui drept, în special articolului 267 TFUE, articolul 99 alineatul 3 din Codul de procedură administrativă, în măsura în care această dispoziție procesuală stabilește

caracterul obligatoriu, pentru toate secțiile și toate completele de judecată ale Consiglio di Stato [(Consiliul de Stat)], al tuturor principiilor de drept enunțate de Plen, inclusiv în cazul în care rezultă în mod clar că Plenul a afirmat sau este posibil să fi afirmat un principiu contrar sau incompatibil cu dreptul Uniunii? Și în special

- secția sau completul de judecată al Consiglio di Stato [(Consiliul de Stat)] sesizat cu soluționarea cauzei, în cazul în care are îndoieli cu privire la conformitatea sau la compatibilitatea cu dreptul Uniunii a unui principiu de drept deja enunțat de Plen, este obligată/obligat să trimită cauza acesteia din urmă, prin ordonanță motivată, pentru pronunțare, înainte de a putea efectua o trimitere preliminară la Curtea de Justiție a Uniunii Europene pentru constatarea conformității și a compatibilității cu dreptul Uniunii a principiului de drept în discuție, sau, dimpotrivă, secția sau completul de judecată al Consiglio di Stato [(Consiliul de Stat)] poate sau mai degrabă trebuie, în calitate de instanță națională de ultim grad de jurisdicție, să adreseze în mod autonom, în calitate de instanță obișnuită care aplică dreptul Uniunii Europene, o întrebare preliminară Curții de Justiție a Uniunii Europene pentru corecta interpretare a acestui drept?
- în ipoteza în care răspunsul la întrebarea adresată la [liniuța anterioară] ar fi în sensul de a recunoaște fiecărei secții și fiecărui complet de judecată al Consiglio di Stato [(Consiliul de Stat)] posibilitatea/obligația de a adresa direct întrebări preliminare Curții de Justiție a Uniunii Europene sau – în orice caz în care Curtea de Justiție a Uniunii Europene s-a exprimat, cu atât mai mult dacă s-a exprimat ulterior Plenului Consiglio di Stato [(Consiliul de Stat)], afirmând existența unei neconformități sau a unei conformități incomplete între interpretarea corectă a dreptului Uniunii și principiul de drept intern enunțat de Plen – fiecare secție și fiecare complet de judecată al Consiglio di Stato [(Consiliul de Stat)], în calitate de instanță comună de ultim grad de jurisdicție de drept al Uniunii, poate sau trebuie să aplice imediat interpretarea corectă a dreptului Uniunii, astfel cum este interpretat de Curtea de Justiție a Uniunii Europene, sau, dimpotrivă, inclusiv în astfel de cazuri este obligată să trimită cauza Plenului, prin ordonanță motivată, pentru a se pronunța, cu efectul de a lăsa la aprecierea exclusivă a acesteia din urmă și a puterii sale de control jurisdicțional aplicarea dreptului Uniunii, declarat deja în mod obligatoriu de Curtea de Justiție a Uniunii Europene?
- în sfârșit, o interpretare a sistemului procesual administrativ al Republicii Italiene în sensul de a lăsa la aprecierea exclusivă a Plenului eventuala decizie privind o trimitere preliminară la Curtea de Justiție a Uniunii Europene – sau chiar numai soluționarea cauzei, în condițiile în care aceasta rezultă direct din aplicarea principiilor de drept al Uniunii deja enunțate de Curtea de Justiție – este contrară atât principiilor unei durate rezonabile a procesului și unei soluționări rapide a unei căi de atac în materia procedurilor de atribuire a contractelor de achiziții publice, cât și cerinței ca dreptul Uniunii să fie aplicat pe deplin și rapid de fiecare instanță din fiecare stat membru, în mod obligatoriu conform cu interpretarea sa corectă, astfel cum este stabilită de Curtea de Justiție a Uniunii Europene, inclusiv în scopul unei consolidări a principiilor așa-numitului «efect util» și supremației dreptului Uniunii asupra dreptului (nu numai substanțial, ci și procesual) intern al fiecărui stat membru (în speță, asupra articolului 99 alineatul 3 din Codul de procedură administrativă al Republicii Italiene)?”

Cu privire la prima întrebare

- 21 Prin intermediul acestei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 1 alineatul (1) al treilea paragraf și alineatul (3) din Directiva 89/665 trebuie interpretat în sensul că se opune ca o cale de atac principală introdusă de un ofertant care are vreun interes în obținerea unui anumit contract și care a fost prejudiciat sau riscă să fie prejudiciat printr-o presupusă încălcare a dreptului Uniunii în materie de contracte de achiziții publice sau a normelor de transpunere

a acestui drept și prin care se urmărește excluderea unui alt ofertant să fie declarată inadmisibilă în temeiul normelor procedurale naționale care prevăd examinarea cu prioritate a căii de atac incidente formulate de acest alt ofertant.

- 22 Instanța de trimitere urmărește să afle în special dacă interpretarea articolului 1 alineatul (3) din Directiva 89/665 dată de Curte în Hotărârea Fastweb (C-100/12, EU:C:2013:448) se aplică în ipoteza în care, deși inițial au fost admise mai mult de două întreprinderi, în cele din urmă, întreprinderile care au participat la procedura de achiziții publice respectivă au fost toate excluse de autoritatea contractantă, fără ca alte întreprinderi decât cele două care sunt implicate în litigiul principal să fi formulat o cale de atac.
- 23 În această privință, trebuie amintit că, potrivit dispozițiilor articolului 1 alineatul (1) al treilea paragraf și alineatul (3) din această directivă, pentru a putea fi considerate efective, căile de atac împotriva deciziilor luate de o autoritate contractantă trebuie să fie accesibile cel puțin oricărei persoane care are sau care a avut vreun interes în obținerea unui anumit contract și care a fost prejudiciată sau riscă să fie prejudiciată printr-o presupusă încălcare.
- 24 La punctul 33 din Hotărârea Fastweb (C-100/12, EU:C:2013:448), Curtea a considerat că acțiunea incidentă a adjudecatarului nu poate conduce la respingerea căii de atac a unui ofertant respins în ipoteza în care legalitatea ofertei fiecăruia dintre operatori este pusă în discuție în cadrul aceleiași proceduri, dat fiind că, într-o asemenea ipoteză, fiecare dintre concurenți poate invoca un interes legitim care să însemne excluderea ofertei celorlalți, ceea ce poate să conducă la constatarea imposibilității pentru autoritatea contractantă de a efectua selecția unei oferte legale.
- 25 La punctul 34 din aceeași hotărâre, Curtea a interpretat, prin urmare, articolul 1 alineatul (3) din Directiva 89/665 în sensul că această dispoziție se opune ca o cale de atac a unui ofertant a cărui ofertă nu a fost selectată să fie declarată inadmisibilă în urma examinării prealabile a excepției de inadmisibilitate invocate în cadrul căii de atac incidente a adjudecatarului, fără o pronunțare cu privire la conformitatea celor două oferte în discuție cu specificațiile caietului de sarcini.
- 26 Această hotărâre constituie o concretizare a cerințelor dispozițiilor dreptului Uniunii citate la punctul 23 din prezenta hotărâre, în împrejurări în care, în urma unei proceduri de atribuire a unui contract de achiziții publice, doi ofertanți introduc căi de atac prin care urmăresc excluderea lor reciprocă.
- 27 Într-o asemenea situație, fiecare dintre cei doi ofertanți are un interes în obținerea unui anumit contract. Astfel, pe de o parte, excluderea unui ofertant poate conduce la obținerea de către celălalt a contractului direct în cadrul aceleiași proceduri. Pe de altă parte, în ipoteza unei excluderi a celor doi ofertanți și a deschiderii unei noi proceduri de atribuire a unui contract de achiziții publice, fiecare dintre ofertanți ar putea să participe și, astfel, să obțină în mod indirect contractul.
- 28 Interpretarea, amintită la punctele 24 și 25 din prezenta hotărâre, care a fost dată de Curte în Hotărârea Fastweb (C-100/12, EU:C:2013:448) este aplicabilă într-un context precum cel din cauza principală. Astfel, pe de o parte, fiecare dintre părțile din litigiu are un interes legitim care înseamnă excluderea ofertei celorlalți concurenți. Pe de altă parte, așa cum a subliniat avocatul general la punctul 37 din concluzii, nu este exclus ca una dintre neregulile care justifică excluderea atât a ofertei adjudecatarului, cât și a celei a ofertantului care contestă decizia de atribuire a autorității contractante să vieceze și celelalte oferte depuse în cadrul procedurii de cerere de ofertă, ceea ce ar putea să o pună pe aceasta din urmă în situația de a trebui să lanseze o nouă procedură.
- 29 Numărul de participanți la procedura de atribuire a contractului de achiziții publice respectiv, numărul de participanți care au introdus căi de atac, precum și divergența motivelor invocate de aceștia nu sunt pertinente pentru aplicarea principiului jurisprudențial care rezultă din Hotărârea Fastweb (C-100/12, EU:C:2013:448).

30 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare adresată că articolul 1 alineatul (1) al treilea paragraf și alineatul (3) din Directiva 89/665 trebuie interpretat în sensul că se opune ca o cale de atac principală introdusă de un ofertant care are vreun interes în obținerea unui anumit contract și care a fost prejudiciat sau riscă să fie prejudiciat printr-o presupusă încălcare a dreptului Uniunii în materie de contracte de achiziții publice sau a normelor de transpunere a acestui drept și prin care se urmărește excluderea unui alt ofertant să fie declarată inadmisibilă în temeiul normelor procedurale naționale care prevăd examinarea cu prioritate a căii de atac incidente formulate de acest alt ofertant.

Cu privire la a doua întrebare

Cu privire la prima parte

31 Prin intermediul primei părți a celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 267 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune unei dispoziții de drept național în măsura în care aceasta este interpretată în sensul că, în ceea ce privește o chestiune privind interpretarea sau validitatea dreptului Uniunii, o secție a unei instanțe de ultim grad de jurisdicție, atunci când nu împărtășește orientarea definită printr-o decizie a plenului acestei instanțe, trebuie să trimită această chestiune plenului respectiv și este astfel împiedicată să se adreseze cu titlu preliminar Curții.

32 După cum Curtea a statuat în mod repetat, instanțele naționale au cea mai largă posibilitate de a sesiza Curtea cu o chestiune de interpretare a dispozițiilor pertinente ale dreptului Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea Rheinmühlen-Düsseldorf, 166/73, EU:C:1974:3, punctul 3), această posibilitate transformându-se în obligație pentru instanțele de ultim grad de jurisdicție, sub rezerva excepțiilor recunoscute de jurisprudența Curții (a se vedea în acest sens Hotărârea Cilfit și alții, 283/81, EU:C:1982:335, punctul 21 și dispozitivul). O normă de drept național nu poate împiedica o instanță națională, după caz, să utilizeze această posibilitate (a se vedea în acest sens Hotărârea Rheinmühlen-Düsseldorf, 166/73, EU:C:1974:3, punctul 4, Hotărârea Melki și Abdeli, C-188/10 și C-189/10, EU:C:2010:363, punctul 42, precum și Hotărârea Elchinov, C-173/09, EU:C:2010:581, punctul 27) sau să se conformeze acestei obligații.

33 Atât această posibilitate, cât și această obligație sunt, astfel, inerente sistemului de cooperare între instanțele naționale și Curte, stabilit prin articolul 267 TFUE, și funcțiilor de instanță însărcinată cu aplicarea dreptului Uniunii încredințate de această dispoziție instanțelor naționale.

34 În consecință, o instanță națională sesizată cu o cauză, atunci când consideră că, în cadrul acesteia, se invocă o chestiune privind interpretarea sau validitatea dreptului Uniunii, are posibilitatea sau obligația, după caz, de a se adresa Curții cu titlu preliminar, fără ca această posibilitate sau această obligație să poată fi împiedicată de norme naționale de natură legislativă sau jurisprudențială.

35 În speță, o dispoziție de drept național nu poate împiedica o secție a unei instanțe de ultim grad de jurisdicție care se confruntă cu o chestiune de interpretare a Directivei 89/665 să se adreseze cu titlu preliminar Curții.

36 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la prima parte a celei de a doua întrebări că articolul 267 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune unei dispoziții de drept național în măsura în care aceasta este interpretată în sensul că, în ceea ce privește o chestiune privind interpretarea sau validitatea dreptului Uniunii, o secție a unei instanțe de ultim grad de jurisdicție, atunci când nu împărtășește orientarea definită printr-o decizie a plenului acestei instanțe, trebuie să trimită această problemă plenului respectiv și este astfel împiedicată să se adreseze cu titlu preliminar Curții.

Cu privire la a doua și la a treia parte

- 37 Prin intermediul celei de a doua și al celei de a treia părți ale celei de a doua întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 267 TFUE trebuie interpretat în sensul că, după ce a primit răspunsul Curții la o întrebare legată de interpretarea dreptului Uniunii pe care i-a adresat-o sau atunci când jurisprudența Curții a dat deja un răspuns clar la această întrebare, trebuie ea însăși să facă tot ceea ce este necesar pentru ca această interpretare a dreptului Uniunii să fie pusă în aplicare.
- 38 În această privință, este important să se amintească faptul că instanța națională este ținută de o hotărâre pronunțată cu titlu preliminar de Curte, în ceea ce privește interpretarea sau validitatea actelor instituțiilor Uniunii în cauză, în vederea soluționării litigiului principal (a se vedea Hotărârea Elchinov, C-173/09, EU:C:2010:581 punctul 29 și jurisprudența citată). Prin urmare, instanța națională care și-a îndeplinit, în calitate de instanță de ultim grad de jurisdicție, obligația sa de trimitere preliminară către Curte în temeiul articolului 267 al treilea paragraf TFUE este ținută, în vederea soluționării litigiului principal, de interpretarea dispozițiilor în cauză dată de Curte și trebuie, dacă este cazul, să înlăture jurisprudența națională pe care ar considera-o neconformă cu dreptul Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea Elchinov, C-173/09, EU:C:2010:581, punctul 30).
- 39 Trebuie amintit de asemenea că efectul util al articolului 267 TFUE ar fi diminuat dacă instanța națională ar fi împiedicată să aplice imediat dreptul Uniunii în conformitate cu decizia sau cu jurisprudența Curții (a se vedea în acest sens Hotărârea Simmenthal, 106/77, EU:C:1978:49, punctul 20).
- 40 Instanța națională care trebuie să aplice, în cadrul competenței sale, dispozițiile dreptului Uniunii are obligația de a asigura efectul deplin al acestor norme, lăsând neaplicată, dacă este necesar, din oficiu, orice dispoziție contrară a legislației naționale, chiar ulterioară, fără a fi necesar ca această instanță să solicite sau să aștepte înlăturarea prealabilă a respectivei dispoziții pe cale legislativă sau prin orice alt procedeu constituțional (a se vedea, în primul rând, Hotărârea Simmenthal, 106/77, EU:C:1978:49, punctele 21 și 24, precum și, mai recent, Hotărârea A, C-112/13, EU:C:2014:2195, punctul 36 și jurisprudența citată).
- 41 Astfel, ar fi incompatibilă cu cerințele inerente înseși naturii dreptului Uniunii orice dispoziție dintr-o ordine juridică națională sau orice practică legislativă, administrativă sau judiciară ce ar avea ca efect diminuarea eficienței dreptului Uniunii prin faptul de a nega instanței competente să aplice acest drept prerogativa de a face, chiar în momentul acestei aplicări, tot ceea ce este necesar pentru a înlătura dispozițiile legislative naționale care ar constitui eventual un obstacol în calea eficienței depline a normelor Uniunii (a se vedea Hotărârea Simmenthal, 106/77, EU:C:1978:49, punctul 22, precum și Hotărârea A, C-112/13, EU:C:2014:2195, punctul 37 și jurisprudența citată).
- 42 Ținând seama de considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a doua și la a treia parte a celei de a doua întrebări că articolul 267 TFUE trebuie interpretat în sensul că, după ce a primit răspunsul Curții la o întrebare privind interpretarea dreptului Uniunii pe care i-a adresat-o sau atunci când jurisprudența Curții a dat deja un răspuns clar la această întrebare, o secție a unei instanțe de ultim grad de jurisdicție trebuie ea însăși să facă tot ceea ce este necesar pentru ca această interpretare a dreptului Uniunii să fie pusă în aplicare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 43 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

- 1) **Articolul 1 alineatul (1) al treilea paragraf și alineatul (3) din Directiva 89/665/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1989 privind coordonarea actelor cu putere de lege și a actelor administrative privind aplicarea procedurilor care vizează căile de atac față de atribuirea contractelor de achiziții publice de produse și a contractelor publice de lucrări, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2007/66/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 decembrie 2007, trebuie interpretat în sensul că se opune ca o cale de atac principală introdusă de un ofertant care are un interes în obținerea unui anumit contract și care a fost prejudiciat sau riscă să fie prejudiciat printr-o presupusă încălcare a dreptului Uniunii în materie de contracte de achiziții publice sau a normelor de transpunere a acestui drept și prin care se urmărește excluderea unui alt ofertant să fie declarată inadmisibilă în temeiul normelor procedurale naționale care prevăd examinarea cu prioritate a căii de atac incidente formulate de acest alt ofertant.**
- 2) **Articolul 267 TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune unei dispoziții de drept național în măsura în care aceasta este interpretată în sensul că, în ceea ce privește o chestiune privind interpretarea sau validitatea dreptului Uniunii, o secție a unei instanțe de ultim grad de jurisdicție, atunci când nu împărtășește orientarea definitivă printr-o decizie a plenului acestei instanțe, trebuie să trimită această problemă plenului respectiv și este astfel împiedicată să se adreseze cu titlu preliminar Curții.**
- 3) **Articolul 267 TFUE trebuie interpretat în sensul că, după ce a primit răspunsul Curții de Justiție a Uniunii Europene la o întrebare privind interpretarea dreptului Uniunii pe care i-a adresat-o sau atunci când jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene a dat deja un răspuns clar la această întrebare, o secție a unei instanțe de ultim grad de jurisdicție trebuie ea însăși să facă tot ceea ce este necesar pentru ca această interpretare a dreptului Uniunii să fie pusă în aplicare.**

Semnături